МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ ТА ТОВАРОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ»

Здобувача вищої освіти *бакалаврського* рівня, *4* курсу, групи *ММБ-20-1*

спеціальності *073 Менеджмент*

освітня програма *Менеджмент митної справи*

_____ **Білоусова Івана Ярославовича**

(підпис)

Науковий керівник _____ **Гребельник О. П.,** *д.е.н., професор*

(підпис)

Гарант освітньо-професійної програми _____ **Мельник О.В.,** *к.е.н., доцент*

(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи та товарознавства

протокол від «29» 05 2024 № 12

Завідувач кафедри _____ **Зубрицький А.І.,** *к.е.н.*

(підпис)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 6 21.05.2024 _____

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 14.05.2024

(дата) (підпис) ~~(до захисту, на доопрацювання)~~

Результат захисту відмінно 12.06.2024 _____

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Дейнека І.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Гребельна О.І.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Жовна О.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Шестопалюк Б.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	Від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	Від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	Від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	Від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	Від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	Від 0 до 100	80		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П. І. П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4	12.06.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет/навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент митної справи

Затверджую
Завідувач кафедри **Гребельник О.П.**
«_____»_____2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Білоусова Івана Ярославовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту)
Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України
Затверджена наказом ректора від «24» 10 2023 р. № 1429
2. Строк здачі закінченої роботи _____
3. Мета роботи – є аналіз теоретичних даних та практичного досвіду митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.
Об'єкт дослідження – є процес, який стосується оформлення товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон України.
Предмет – способи та методи, які використовуються при митному оформленні товарів і транспортних засобів при їх перетині митного кордону України.
Орієнтовна база дослідження – Державна митна служба України.
4. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, підручники, монографії, наукові статті, методичні матеріали із питань методики реалізації митної політики. У якості інформаційного забезпечення використано матеріали періодичних видань, статистичні дані Державної митної служби України, мережа Інтернет, тощо.
5. Перелік графічного матеріалу: 9 таблиць, 6 рисунків.
6. Зміст випускної кваліфікації (дипломної) роботи
Поняття системи митного оформлення.
Методика митного оформлення та митного декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.
Сучасний стан переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України.
Аналіз діяльності митних органів України.
Концепції удосконалення організації митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

Організація електронної митниці як спосіб вдосконалення системи митного оформлення.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану кваліфікаційної роботи	02.10.2023	02.10.2023
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	20.10.2023	20.10.2023
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2023	06.11.2023
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2024	06.02.2024
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.03.2024	02.03.2024
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2024	03.04.2024
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2024	23.04.202
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2024	02.05.202
9	Попередній захист роботи	14.05.2024	14.05.202
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2024	27.05.202
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	31.05.2024	31.05.202
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2024	05.06.202
13	Захист роботи	10-13. 06. 2024	10-13. 06. 2

8. Дата видачі завдання «06» листопада 2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи(проєкту) _____ **Гребельник О.І**
(підпис) (прізвище,ініціали

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ **Мельник О.В**
(підпис) (прізвище, ініціал

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ **Білоусов І.Я**
(підпис) (прізвище, ініціали

АНОТАЦІЯ

Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Мета роботи полягає в аналізі теоретичних даних та практичного досвіду митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Завданнями роботи є розглянути поняття системи митного оформлення; описати методику митного оформлення та митного декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; осмислити поточну ситуацію з переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України; провести аналіз діяльності митних органів України; розробити концепції удосконалення організації митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України; скласти перспективи організації електронної митниці.

Предметом дослідження є способи та методи, які використовуються при митному оформленні товарів і транспортних засобів при їх перетині митного кордону України.

Об'єктом дослідження є процес, який стосується оформлення товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон України.

Базою дослідження виступає Державна митна служба України.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо удосконалення митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Одержані результати можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо спрощення та прискорення митних процедур, що сприятиме зменшенню часу і витрат на митне оформлення товарів і транспортних засобів, на основі одержаних даних можуть бути розроблені нові методики і підходи до митного контролю, що дозволять підвищити його ефективність і зменшити ризики контрабанди та митних порушень.

Кваліфікаційна робота містить 51 сторінку, 8 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел містить 37 найменувань.

Ключові слова: експорт, імпорт, митне оформлення, митний тариф, мито, товари, транспортні засоби.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024.

Рік захисту роботи– 2024.

ABSTRACT

Customs clearance of goods and vehicles moving across the customs border of Ukraine

The purpose of the qualification work is to analyze theoretical data a practical experience of customs clearance of goods and vehicles moving across t customs border of Ukraine.

The tasks of the qualification work are to consider the concept of the custo clearance system; describe the methodology of customs clearance and custo declaration of goods and vehicles moving across the customs border of Ukraine; understand the current situation of moving goods and vehicles across the custo border of Ukraine; conduct an analysis of the activities of the customs bodies Ukraine; to develop concepts for improving the organization of customs clearan when goods and vehicles are moved across the customs border of Ukraine; to dr up the prospects of the organization of electronic customs.

The subject of the research is the methods and methods used in custo clearance of goods and vehicles when they cross the customs border of Ukraine.

The object of the research is the process related to the registration of go and vehicles crossing the customs border of Ukraine.

The State Customs Service of Ukraine acts as the basis of the research.

Based on the results of the research, conclusions and recommendations w formulated regarding the improvement of customs clearance of goods and vehi moving across the customs border of Ukraine.

The obtained results can be used to develop recommendations for simplification and acceleration of customs procedures, which will contribut reducing the time and costs of customs clearance of goods and vehicles, based the obtained data, new methods and approaches to customs control can be develo which will increase its efficiency and reduce the risks of smuggling and cust violations.

The qualification work contains 51 pages, 8 tables, 6 figures, the list of t sources contains 37 names.

Key words: export, import, customs clearance, customs tariff, customs d goods, vehicles.

The year of completion of the qualification work is 2024.

The year of protection of work is 2024.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Кваліфікаційна (дипломна) робота студента Білоусова Івана Ярославовича є змістовним і комплексним дослідженням, яке присвячено актуальній темі митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Структура дипломної роботи відповідає назві. В логічній послідовності досліджені питання плану. У роботі було проаналізовано митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та визначення шляхів щодо вдосконалення.

В першому розділі досліджуються теоретико-методологічні засади регулювання митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Другий розділ бакалаврської роботи присвячено аналізу митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

У третьому розділі бакалаврської роботи обґрунтовано напрями удосконалення організації митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Виконана робота за змістом і структурою відповідає завданню та методичним рекомендаціям. Результати дослідження обумовлюють практичну значущість роботи, що визначається можливістю використання запропонованих механізмів покращення митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Випускна кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

_____ _____

(підпис) (дата)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
студента 4 курсу
спеціальність 073 Менеджмент
кафедри митної справи та товарознавства
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету

Білоусова Івана Ярославовича
« Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України »

Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, є складним і багатогранним процесом, що включає в себе низку процедур, спрямованих на забезпечення дотримання митного законодавства, контроль за безпекою товарів. Ця тема є актуальною в контексті глобалізації економіки та інтеграції України у світову торговельну систему.

Наукова новизна. Кваліфікаційна робота має як теоретичну, так і практичну цінність. Це дослідження має на меті втілити рекомендації щодо митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МКУ України. Автором за допомогою запропонованого методичного підходу обґрунтована доцільність використання різних інструментів митного оформлення при реалізації митної політики держави.

Дослідження Білоусова І.Я. структуровано згідно з поставленою метою. Аналіз роботи показує, що студентом використовувалися різноманітні джерела для проведення досліджень та надання пропозицій щодо вдосконалення.

Вступ сертифікаційної роботи включає необхідні елементи, встановлені вимогами: актуальність теми, визначення предмета та об`єкта дослідження, формулювання мети та завдання роботи, опис методу дослідження. Студент наводить вагомі аргументи для свого вибору об`єкту та предмету дослідження.

Структура роботи вдала і відображає основні аспекти досліджуваної проблеми. Назви розділів відповідають основним завданням дослідження. Фактичний зміст поділено на три розділи і викладено послідовно. Підсумковий висновок сертифікаційної роботи є надійним і конкретним. Відповідно до стандартів роботи Білоусова І.Я. це самостійне та завершене дослідження, яке відповідає вимогам до даного виду досліджень.

Рецензована кваліфікаційна робота Білоусова І.Я. на тему: « Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» рекомендована до захисту та заслуговує позитивної оцінки за умов успішного захисту.

Підпис Романа В.О. засвідчую
Начальник відділу кадрів
Н. Шевченко

Рецензент:

доцент кафедри товарознавства та митної справи Державного торговельно-економічного університету

(Підпис, М.П.)

Романа Володимир Олександрович

Навчально-науковий інститут економічної та митної безпеки

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи
Білоусов Іван Ярославович

Курс/група _____ ММБ-20-1 _____

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

«Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України»

П. І. Б. наукового керівник

Гребельник Олександр Петрович

Дата захисту

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 77,3 %
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 22,7% цитат 11%, вилучень %.

Провідний фахівець відділу
внутрішнього забезпечення

якості освіти Олена СПАСІЧЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 6
1.1. Поняття системи митного оформлення 6
1.2. Методика митного оформлення та митного декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України ... 12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 19
2.1. Сучасний стан переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України 19
2.2. Аналіз діяльності митних органів України 25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 32
3.1. Концепції удосконалення організації митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України 32
3.2. Організація електронної митниці як спосіб вдосконалення системи митного оформлення 34
ВИСНОВКИ 46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 49
ДОДАТКИ 52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження митного оформлення товарів та транспортних засобів, які перетинають митний кордон України, має велику актуальність у зв'язку зі зростанням міжнародної торгівлі та рухомістю товарів і транспорту. Ефективне митне оформлення є важливим елементом для розвитку економіки країни, адже воно дозволяє забезпечити безперешкодний перехід товарів через кордон, зменшення витрат та спрощення процедур для підприємств.

Також важливо вивчити митні процедури та правила для міжнародних перевезень, щоб уникнути перешкод на шляху міжнародної торгівлі та забезпечити безперебійну поставку товарів. Дослідження в цій області дозволить виявити проблемні питання та запропонувати ефективні рішення для покращення митного оформлення.

Отже, актуальність дослідження митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, очевидна і вимагає уваги для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки.

Митні процедури та митні оформлення були предметом досліджень дисертаційного та монографічного рівня, виконаних С. В. Ківаловим, В. Я. Настюком, Ю.М. Дьоміним, С. А. Трофімовим, З. Ю. Кунєвою, О. О. Германом, О. П. Гребельником. Проте глибокого комплексного наукового аналізу митних формальностей на всіх видах транспорту як самостійного юридичного явища на даний час не існує.

Метою дослідження є аналіз теоретичних даних та практичного досвіду митного оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні *завдання роботи:*

- Розглянути поняття системи митного оформлення;

– Описати методику митного оформлення та митного декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;

– Осмислити поточну ситуацію з переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України;

– Провести аналіз діяльності митних органів України;

– Розробити концепції удосконалення організації митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України;

– Скласти перспективи організації електронної митниці.

Об'єктом дослідження є процес, який стосується оформлення товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон України.

Предмет – способи та методи, які використовуються при митному оформленні товарів і транспортних засобів при їх перетині митного кордону України.

Методи дослідження. Під час написання роботи використовувалась низка правових та загальнонаукових методів. Визначне місце серед використаних методів посідає вивчення монографічних публікацій та статей, адже вони хоч і не є джерелами регулювання митного контролю, проте дозволяють детальніше описати здійснювані митні операції та порядок митного контролю. Для впорядкування матеріалу, отриманого з джерел та літератури, використано аналітичний метод.

Інформаційною базою дослідження є Конституція України, закони України з питань державної митної справи, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти Міністерства доходів і зборів України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства транспорту та зв’язку України, Державної митної служби України, ДФС України та інших центральних органів виконавчої влади.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

1.1. Поняття системи митного оформлення здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

Товари та транспортні засоби, які перетинають митний кордон України, зобов'язані пройти митне оформлення та процедури встановленого митного режиму, а також завершення цього режиму.

Відповідно до ст. 246 Митного кодексу України (МКУ) «метою митного оформлення є забезпечення дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також забезпечення статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів» [16].

Митне оформлення полягає у здійсненні працівниками митних органів дій, спрямованих на забезпечення дотримання чинного законодавства у сфері митної діяльності та фіксацію результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, що перетинають митний кордон України. Ці дії мають юридичне значення для подальшого використання зазначених товарів і транспортних засобів.

Згідно із ст. 247 МКУ «митне оформлення проводиться в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом робочого часу, встановленого для цих органів» [16]. Згідно з міжнародними угодами, укладеними відповідно до законодавства, митне оформлення в пунктах пропуску через державний кордон України проводиться цілодобово. Для товарів та транспортних засобів комерційного призначення можливе їх митне

оформлення в будь-якому митному органі за умови пред'явлення до нього, якщо інше не передбачено Митним Кодексом.

За письмовим зверненням декларанта або уповноваженої ним особи митні формальності можуть виконуватися митними органами поза місцем розташування цих органів, а також поза робочим часом, установленим для них, на умовах, визначених цим Кодексом, але за ці дії сплачується відповідно встановлена Кабінетом Міністрів України плата.

Відповідно до ст. 248 МКУ «митне оформлення розпочинається з моменту подання митному органу декларантом або уповноваженою ним особою митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює, та документів, необхідних для митного оформлення, а в разі електронного декларування – з моменту отримання митним органом від декларанта або уповноваженої ним особи електронної митної декларації або електронного документа, який відповідно до законодавства замінює митну декларацію» [16].

Прийняття митним органом товарів, комерційних транспортних засобів та документів на них для митного оформлення підтверджується шляхом проставлення відповідних митних забезпечень (у тому числі за допомогою спеціальних інформаційних технологій), інших відміток на митній декларації або на документі, що її замінює згідно із законодавством, а також на товаросупровідних і товарно-транспортних документах, якщо вони подаються у паперовій формі.

Відповідно до ст. 249 МКУ «декларанти або уповноважені ними особи можуть бути присутніми під час митного оформлення товарів, які пред'являються ними для такого оформлення. У разі застосування заходів, передбачених статтями 338 і 339 МКУ, а також на вимогу митного органу присутність декларантів або уповноважених ними осіб під час митного оформлення є обов'язковою» [16].

Ст. 254 МКУ «визначена мова документів, які подаються для здійснення митного контролю та митного оформлення. Документи, необхідні для

здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, подаються митному органу українською мовою, офіційною мовою митних союзів, членом яких є Україна, або іншою іноземною мовою міжнародного спілкування. Митні органи вимагають переклад українською мовою документів, складених іншою мовою, ніж офіційна мова митних союзів, членом яких є Україна, або іншою іноземною мовою міжнародного спілкування, тільки у разі, якщо дані, які містяться в них, є необхідними для перевірки або підтвердження відомостей, зазначених у митній декларації. У такому разі декларант забезпечує переклад зазначених документів за власний рахунок» [16].

Наразі існує велика кількість наукових праць, у яких надано різноманітні погляди щодо митного оформлення міжнародних вантажів.

Так, у своїй роботі І. Колесник підкреслює важливість вдосконалення процесу митного оформлення вантажів. Він розглядає поняття *митне оформлення* як «…виконання митних формальностей, необхідних для звільнення товарів і транспортних засобів. У своєму дослідженні він визначає послідовність дій, які виконують митники під час митного оформлення, та проводить аналіз ефективності цього процесу на прикладі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на Волинській митниці» [13, с. 36]. На основі проведеного дослідження І. Колесник рекомендує впровадження заходів для вдосконалення митного оформлення, таких як «…прискорення процесу обміну інформацією, використання програмного забезпечення для автоматизації платіжних розрахунків, та зменшення залежності від установлених територій стоянки транспорту та інфраструктури митних комплексів» [13, с. 37].

У той час, як Н. Любін, у своїй роботі, описує процес митного оформлення як «…сукупність технологічних і організаційних заходів, пов'язаних з узгодженням результатів митного контролю вантажів, що перетинають митний кордон. Він також акцентує увагу на важливості

документації, що супроводжує митне оформлення, наводить класифікацію цієї документації і зачіпає питання повноти, якості і правильності її виконання» [17, с. 36]. Автор вважає, що удосконалення митного оформлення передбачає введення нової, більш вдосконаленої форми митної декларації, а також важливість зниження ставок ввізних мит, підвищення прозорості митних процедур для покращення якості імпортної продукції та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Н. Любін також вказує на низький рівень технічного забезпечення митних органів, нестачу кваліфікованого персоналу, недосконаліть законодавства, що негативно впливає на митне оформлення вантажів.

У своїй монографії, Б. А. Кормич вирізняє ключові аспекти та порядок митного оформлення, розглядає позитивні й негативні сторони системи митного оформлення в Україні [14, с. 67].

У своїх дослідженнях С.І. Денисенко проаналізував правове регулювання митного оформлення, виходячи з огляду схеми його виконання провідними міжнародними організаціями. Він визначив «…ефективність єдиної процедури та схеми підтвердження походження товарів, а також важливість електронного декларування і обміну даними, доцільність впровадження системи управління ризиками і визнавання концепції уповноваженого економічного оператора» [6, с.126-129].

У своєму дослідженні А. І. Крисоватий звертає увагу на незнання суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності та спроби ухилятися від сплати податків і уникнення процедур митного оформлення з метою зменшення витрат. Він вказує на необхідність посилення контролю митними органами за недотриманням правил організації митного оформлення вантажів. Автор також визначає основні методи для уникнення порушень митних правил суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності, серед яких – відкриття доступу працівників митних органів до баз даних інших державних установ і підприємств, вибіркова перевірка товарів, що проходять через «зелений»

коридор, підвищення рівня безпеки переміщення вантажів через кордон та використання основних міжнародних норм і правил у цій сфері [15, с.66-76].

Отже, у підсумку можна відзначити, що порядок проведення операцій з митного оформлення встановлюється Державною митною службою України згідно з Митним кодексом України. Митні документи оформлюються українською мовою або офіційними мовами митних союзів, якщо Україна є їх учасником. Митне оформлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності проводиться службовими особами митниці в зонах митного контролю у місцях розташування митниць, спільно з зацікавленими державними органами протягом періоду, визначеного митницею.

1.2. Методика митного оформлення та митного декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України

Практика митного оформлення, його процедура та формати митних декларацій та інших необхідних документів, що використовуються під час митного оформлення товарів і транспортних засобів, а також правила їх заповнення, встановлюються Митним Кодексом.

Тим часом, сам закон прямо визначає час та місце проведення митного оформлення. Це відбувається у місцях, де розташовані відповідні підрозділи митних органів, протягом періоду, який встановлюють самі митні органи узгоджено з органами, що мають повноваження здійснювати контроль. У відповідності до міжнародних угод, митне оформлення у пунктах пропуску через митний кордон України може здійснюватися упродовж доби без перерви.

Оформлення товарів і транспортних засобів резидентами (за винятком громадян), що перетинають митний кордон України, за винятком випадків, коли ці товари і транспортні засоби пересуваються через територію України у

транзитному режимі, провадиться митними органами, які діють у зонах, де знаходяться зазначені резиденти.

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, які транзитом проходять через територію України, здійснюється митним органом на митній території України, де вони ввозяться на територію країни.

Товари, які були оформлені у режим митного складу при ввезенні на митну територію України, можуть бути переведені у режим транзиту митним органом за місцем розташування митного ліцензійного складу, де зберігаються ці товари.

Громадяни можуть здійснювати митне оформлення товарів і транспортних засобів, що вивозяться за межі митної території, у будь-якому митному органі на всій території України. Митне оформлення товарів, за винятком тих, що перевозяться у несупроводжуваному багажі або автомобілями, при ввезенні на митну територію України громадянами, відбувається на пунктах пропуску через митний кордон України. Митне оформлення товарів, які громадяни ввозять на митну територію України у несупроводжуваному багажі, здійснюється митними органами в місці проживання або тимчасового перебування цих громадян.

Місця, де проводиться митне оформлення автомобілів, що ввозяться на митну територію України громадянами, встановлюються органом, що має повноваження в сфері митної справи, згідно з центральними владними положеннями. Запит осіб, які перетинають митний кордон України з товарами і транспортними засобами, може спричинити проведення митного оформлення поза місцем розташування митних органів та поза робочим часом за умовами, визначеними Митним Кодексом. Митні органи можуть стягувати плату від зацікавлених осіб за митне оформлення товарів і транспортних засобів за межами місця розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів, в порядку та розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України.

Митне оформлення завершується «протягом чотирьох робочих годин з моменту пред’явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що підлягають митному оформленню (якщо згідно з Кодексом товари, транспортні засоби комерційного призначення підлягають пред’явленню), подання митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює, та всіх необхідних документів і відомостей» [15, с. 81-82].

Якщо документи містять нестачі, ознаки підробки або не включають всі необхідні відомості, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів або ціну, що була фактично сплачена або має бути сплачена за ці товари, декларант або його уповноважена особа зобов'язані протягом 10 календарних днів відповісти на письмовий запит органу доходів і зборів та, за необхідності, надати відповідні додаткові документи:

– угода з третіми сторонами, пов'язана з угодою про поставку товарів, на які митна вартість визначається;

– рахунки на оплату третім особам на користь продавця, якщо вони відповідають умовам, передбаченим угодою;

– рахунки за оплату комісійних та послуг посередників, що виникають у зв'язку з виконанням умов угоди;

– документ, що містить інформацію з обліку фінансових операцій;

– угода про ліцензування або авторська угода покупця, яка відноситься до оцінюваних товарів і є умовою їх продажу;

– довідники, описи, та цінові списки виробника товару;

– копію митного документа з країни відправлення;

– висновки про якісні та вартісні властивості товарів, складені спеціалізованими експертними установами, або дані біржових організацій про ціну товару або сировини. [15, с. 82-83].

Призупинення митного оформлення відповідно до ст. 399 і 400 МКУ, згідно з якими «у разі якщо митний орган на підставі даних митного реєстру об’єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до

закону, виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності щодо товарів, пред'явлених до митного контролю та митного оформлення, їх митне оформлення призупиняється, а товари підлягають розміщенню на складі цього органу» [16]. «Рішення про призупинення митного оформлення товарів на строк до 10 робочих днів і в разі необхідності продовження цього строку не більш як на 10 робочих днів приймає керівник митного органу або особа, яка виконує його обов'язки» [16].

Митне оформлення вважають завершеним за умови «виконання усіх митних формальностей, які визначаються Митним кодексом України відповідно до визначеного митного режиму, який засвідчується митним органом шляхом проставлення відповідних митних забезпечень, інших відміток на митній декларації або документі, що відповідно до законодавства її замінює, а також на товаросупровідних та товарно-транспортних документах у разі їх подання на паперовому носії» [21].

Документальний контроль передбачає перевірку митними органами документів та інформації, що стосується заявлених товарів. Це означає, що митні органи можуть перевірити інформацію про товар, який перевозиться.

Комплексний підхід до проведення митної перевірки означає перевірку відповідності вимогам щодо заборон і обмежень, умов складування, процедур митного оформлення, класифікації товарів, визначення митної вартості, розрахунків митних платежів, застосування пільг, тарифних пільг, країни походження товарів та інших аспектів митного адміністрування.

Відповідно до Ст. 345 Митного кодексу України «Документальна перевірка – це сукупність заходів, за допомогою яких митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності,

достовірності, повноти нарахування та сплати митних та інших платежів, а також пені, контроль за справлянням яких покладено на митні органи» [16].

Документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів, проводяться митними органами з урахуванням строків давності, визначених статтею 102 Податкового кодексу України.

Однією з умов для перетину кордону товарів і транспортних засобів є їх декларування. Це означає, що учасники зовнішньоекономічної діяльності повідомляють митний орган про необхідні дані щодо товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон, включаючи інформацію про їх митний режим та інші відомості для митного оформлення та контролю.

Декларантами можуть бути підприємства або громадяни «яким належать товари і транспортні засоби, що переміщуються через І митний кордон України, або уповноважені ними митні брокери (посередники). Декларантами товарів і транспортних засобів, що І належать громадянам крім того, можуть бути громадяни, уповноважені власниками зазначених товарів і транспортних засобів на І здійснення декларування нотаріально засвідченими дорученнями» [1].

Декларант несе повну відповідальність та виконує всі обов'язки, передбачені Митним Кодексом, незалежно від того, чи він є власником товарів і транспортних засобів, що перетинають митний кордон України, митним брокером чи іншою уповноваженою особою.

Декларування виконує ряд ключових завдань, одне з яких полягає в забезпеченні митних органів необхідною інформацією про товари і транспортні засоби. Ще одна функція полягає в тому, що декларант підтверджує законність своїх дій щодо товарів і транспортних засобів, які включені в обраний режим. Остання роль полягає в контрольній функції. За допомогою декларування митні органи перевіряють відповідність інформації, зазначеної у декларації, фактичним даним про товари і транспортні засоби.

Власник товарів, транспортних засобів, інших предметів, а також предметів міжнародних та іноземних організацій та представництв може проводити їх декларування безпосередньо, або це може бути здійснене на підставі укладеного договору іншими підприємствами, які мають дозвіл від митниці для проведення декларування відповідно до встановленого порядку. Громадяни, які перетинають митний кордон України, мають декларувати предмети, які вони переміщують. У більшості країн процедура декларування зазвичай відбувається у двох форматах: за допомогою вантажної митної декларації або через товарно-транспортні документи.

Декларування має свої правові наслідки. Після декларування виникають обов'язки щодо сплати мита та податків. У випадку виявлення недостовірної інформації у декларації, сама декларація слугує доказом порушення законодавства.

Згідно з загальним правилом, місце декларування товарів визначається на основі місця проведення митного оформлення. Відповідно до ст. 86 МК «товари і транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, декларуються митному органу, який здійснює митне оформлення цих товарів і транспортних засобів. Транспортні засоби, що використовуються для переміщення товарів, декларуються одночасно з цими товарами, за винятком випадків, передбачених частиною третьою статті Кодексу» [21].

Повітряні, морські та річкові судна мають бути декларовані митному органу в порту або аеропорту прибуття на митну територію України або в порту чи аеропорту відправлення з митної території України. Порожні транспортні засоби та транспортні засоби, що перевозять пасажирів, мають бути декларовані на митному кордоні України або в митному органі за місцем розташування власника транспортного засобу.

При проведенні процедури декларування велике значення приділяється термінам подання декларації. Митна декларація повинна бути подана до митного органу, який проводить митне оформлення, протягом десяти днів з моменту доставки товарів і транспортних засобів до митного органу

призначення. Товари, які перетинають митний кордон України громадянами, повинні бути декларовані перед митним органом одночасно з їхнім пред'явленням.

Порожні транспортні засоби та транспортні засоби з пасажирами, які в'їжджають на митну територію України, повинні бути декларовані митному органу не пізніше ніж через три години з моменту прибуття до пункту пропуску на митному кордоні України, а в разі відправлення за межі митної території повинно відбутися не пізніше, ніж за три години до перетинання митного кордону України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України

Очевидно, що жорстокий напад росії на нашу країну мав серйозний вплив на зовнішню торгівлю України товарами у 2022 році і очікується, що він буде мати такий же негативний вплив на зовнішню торгівлю у 2023 році.

Додатковою проблемою для економіки України, яка постраждала від війни, є уповільнення росту світової економіки, особливо у Європейському Союзі, який є головним торговим партнером країни. У деяких країнах ЄС вже оголосили перехід до рецесії. Крім того, існують обмежувальні заходи щодо українського експорту сільськогосподарських товарів, які застосовуються Європейським Союзом або окремими його членами.

У загальному обсязі зовнішньоторгового товарообігу України в першому півріччі 2023 року практично досягнуто 50 млрд доларів,

перевищуючи результати минулого року, коли цей показник складав 48,4 млрд доларів (рис. 2.1). Однак складові зовнішньоторгового товарообігу виявилися різні. Експорт українських товарів зменшився на 15,5%, з 23,1 млрд доларів до 19,5 млрд доларів, тоді як імпорт зріс на 20,2%, з 25,3 млрд доларів до 30,4 млрд доларів.

Від'ємний баланс зовнішньої торгівлі збільшився в 5 разів, зростаючи з 2,2 млрд доларів в першому півріччі 2022 року до рекордних 10,9 млрд доларів в першому півріччі 2023 року.

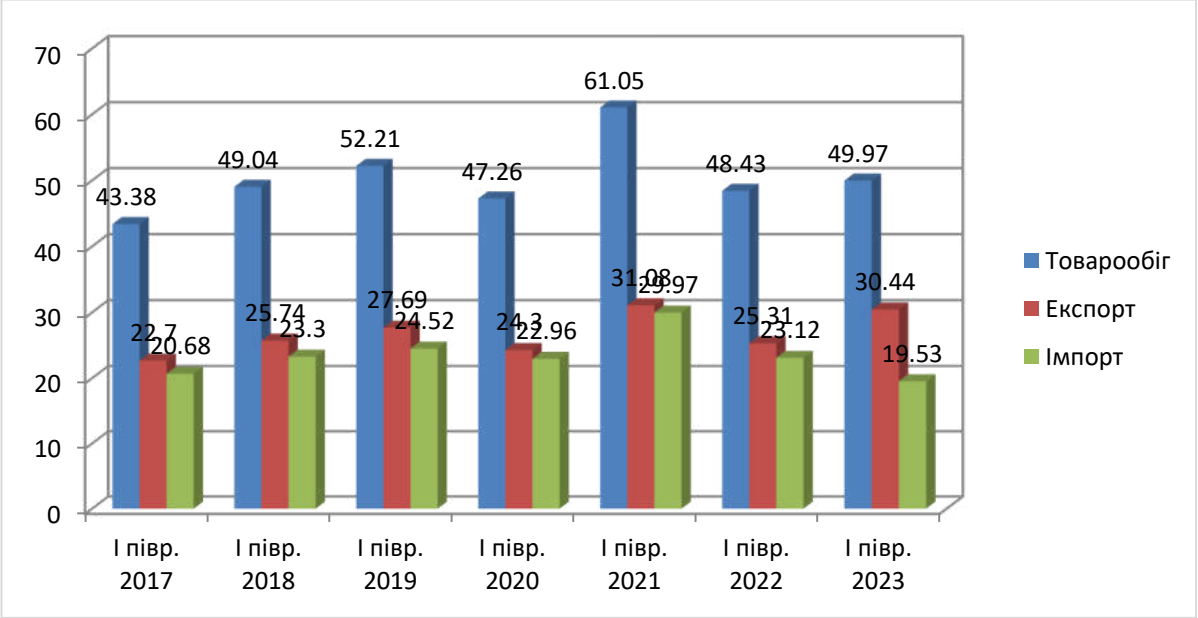

Рис. 2.1. Зовнішня торгівля України товарами, млрд дол.

Джерело: [24]

Необхідно зауважити, що ситуація з українським експортом товарів після початку війни могла б бути ще гіршою, якби Євросоюз не застосував низку заходів підтримки для України з липня 2022 року. Це включало скасування увізного мита на широкий спектр товарів, таких як промислові та сільськогосподарські продукти, товари для оздоблення житла, алюмінієві вироби та інше. Також було скасовано тарифні квоти на ряд продуктів українського походження, включаючи м'ясо, молочні продукти, зерно, солод, гриби та інші. Додатково, було відмовлено від системи вхідних цін на фрукти

та овочі з України, а також від застосування антидемпінгових та спеціальних заходів до деяких видів металопрокату та інших продуктів.

Як зазначалося раніше, у першому півріччі 2023 року товарний експорт скоротився на понад 15% порівняно з аналогічним періодом у минулому році. Це суттєве скорочення відчутно для української економіки [43].

З іншого боку, не було спостережено скорочення товарного експорту у другому кварталі цього року порівняно з другим кварталом минулого року, навіть відзначено його невелике зростання (практично на 200 млн доларів), що можна розглядати як позитивний момент. Проте важливо врахувати те, що припинення дії «зернової угоди» на початку третього кварталу 2023 року може вплинути на подальші перспективи стабілізації експортних обсягів.

Очевидно, що структура товарного експорту в порівнянні з попередніми роками зазнала значних змін.

Протягом першого півріччя 2022 року продукти рослинного походження займали найбільшу частку у загальному експорті, становлячи 24,1% (з яких зернові складали 18,6%). На другому місці були недорогоцінні метали з часткою 17,6% (з чорними металами – 14,2%), основними продуктами експорту були також жири та олії (12,1%, зокрема соняшникова олія) та мінеральні продукти (12,3%, зокрема залізна руда) [43].

Протягом першого півріччя поточного року частка експорту продуктів рослинного походження зросла до 34,5% (зернові – 27,4%), жири та олії склали 14,7% (особливо соняшникова олія), тоді як недорогоцінні метали склали лише 10,9%, а мінеральні продукти – лише 6,4%, менше ніж готові харчові продукти (7,9%) та машини та обладнання (7,7%) [43].

У грошовому виразі експорт сільськогосподарсько-харчової групи товарів збільшився: продуктів рослинного походження – на 23,1% (від 5,5 до 6,7 млрд доларів), жирів та олій – на 3,5% (від 2,8 до 2,9 млрд доларів) та готових харчових продуктів – на 28,9% (від 1,2 до 1,5 млрд доларів).

Аналіз тенденції експорту з України, використовуючи інформацію про географічний розподіл зовнішньої торгівлі з країнами ЄС протягом останніх трьох років. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка рівня показників експорту в Україні у 2021-2023 рр.

Рік	2021	2022	2023	Зміни (2022 р. до 2021 р.)		Зміни (2023 р. до 2021 р.)	
Країна				тис. Дол. США	%	тис. Дол. США	%
Усього	20750742	17933714	26792969,3	-2817027	86,42	6042227,7	129,12
Австрія	598319,5	579946,5	915155,5	-18373	96,93	316836	152,95
Бельгія	680704,4	560880,3	659034,3	-119824	82,4	-21670,1	96,82
Болгарія	482168,2	511494,7	835270,9	29326,5	106,08	353102,7	173,23
Греція	274211,5	178811	212785,1	-95400,5	65,21	-61426,4	77,6
Данія	25468,7	216856,1	285816,4	191387,4	851,46	260347,7	1122,23
Естонія	139859,9	109713	168628,9	-30146,9	78,44	28769	120,57
Ірландія	153235,2	94389,9	97882,3	-58845,3	61,6	-55352,9	63,88
Іспанія	1500801	1249808	1677241,7	-250994	83,28	176440,4	111,76
Італія	2418875	1928443	3469269,2	-490432	79,72	1050393,8	143,42
Кіпр	43043,5	31818,2	47441	-11225,3	73,92	4397,5	110,22
Латвія	300080,9	229392	288575,1	-70688,9	76,44	-11505,8	96,17
Литва	410798,4	431501,6	576917,6	20703,2	105,04	166119,2	140,44
Люксембург	20179	17415	15743,2	-2764	86,3	-4435,8	78,02
Мальта	41427,2	8851,3	30209,6	-32575,9	21,37	-11217,6	72,92
Нідерланди	184824,7	1802813	2262530,2	1617988	975,42	2077705,5	1224,15
Німеччина	2383003	2071079	2866373,4	-311924	86,91	483370,3	120,28
Польща	3295847	3273271	5227413,1	-22576	99,32	1931566,5	158,61
Португалія	282174,2	234020,6	341202,1	-48153,6	82,93	59027,9	120,92
Румунія	1005591	1080844	1543445,3	75252,7	107,48	537854	153,49
Словаччина	709620,1	446703,2	999275,1	-262917	62,95	289655	140,82
Словенія	38945,3	40279,7	75524,5	1334,4	103,43	36579,2	193,92
Угорщина	1562809	1264281	1622073,1	-298528	80,9	59263,7	103,79
Фінляндія	46178,7	54534,1	110813,2	8355,4	118,09	64634,5	239,97
Франція	596505,8	592527,1	896493,5	-3978,7	99,33	299987,7	150,29
Хорватія	37197,4	29587,5	45742,3	-7609,9	79,54	8544,9	122,97
Чехія	920901,6	826260,7	1414558,4	-94640,9	89,72	493656,8	153,61
Швеція	77068,7	72524,9	107554,5	-4543,8	94,1	30485,8	139,56

На підставі представлених у таблиці 2.1 даних видно, що обсяг експорту з України у 2022 році скоротився на 2918025 тисяч доларів США, що становить 14,56% в порівнянні з попереднім роком. Це зменшення експорту стало наслідком зменшення обсягів торгівлі з рядом країн, зокрема: Естонією, Люксембургом, Чехією, Австрією, Польщею, Францією, Італією, Словаччиною, Латвією, Німеччиною, Іспанією, Бельгією, Ірландією, Португалією, Кіпром, Швецією, Мальтою, Хорватією, Грецією та Угорщиною. У 2023 році спостерігається значний зріст обсягу експорту порівняно з 2021 роком, який становить 6052327,8 тисяч доларів США, або 28,13%. Цей ріст експорту охоплює всі країни ЄС, за винятком Люксембурга, Мальти, Ірландії, Бельгії та Греції.

В табличному зведенні 2.2 проаналізуємо географічний розподіл експортних операцій України за результатами у 2023 році.

Таблиця 2.2

Географічна структура експорту з України за 2023 р

Країна	2023 рік	Структура, %
Усього	26792969,3	100
Австрія	915155,5	3,42
Бельгія	659034,3	2,46
Болгарія	835270,9	3,12
Греція	212785,1	0,79
Данія	285816,4	1,07
Естонія	168628,9	0,63
Ірландія	97882,3	0,37
Іспанія	1677241,7	6,26
Італія	3469269,2	12,95
Кіпр	47441	0,18
Латвія	288575,1	1,08
Литва	576917,6	2,15
Люксембург	15743,2	0,06
Мальта	30209,6	0,11
Нідерланди	2262530,2	8,44
Німеччина	2866373,4	10,7
Польща	5227413,1	19,51
Португалія	341202,1	1,27
Румунія	1543445,3	5,76
Словаччина	999275,1	3,73
Словенія	75524,5	0,28
Угорщина	1622073,1	6,05
Фінляндія	110813,2	0,41
Франція	896493,5	3,35
Хорватія	45742,3	0,17
Чехія	1414558,4	5,28
Швеція	107554,5	0,4

Джерело: [24]

Отримані дані у табл. 2.2 зобразимо графічно на рис. 2.2.

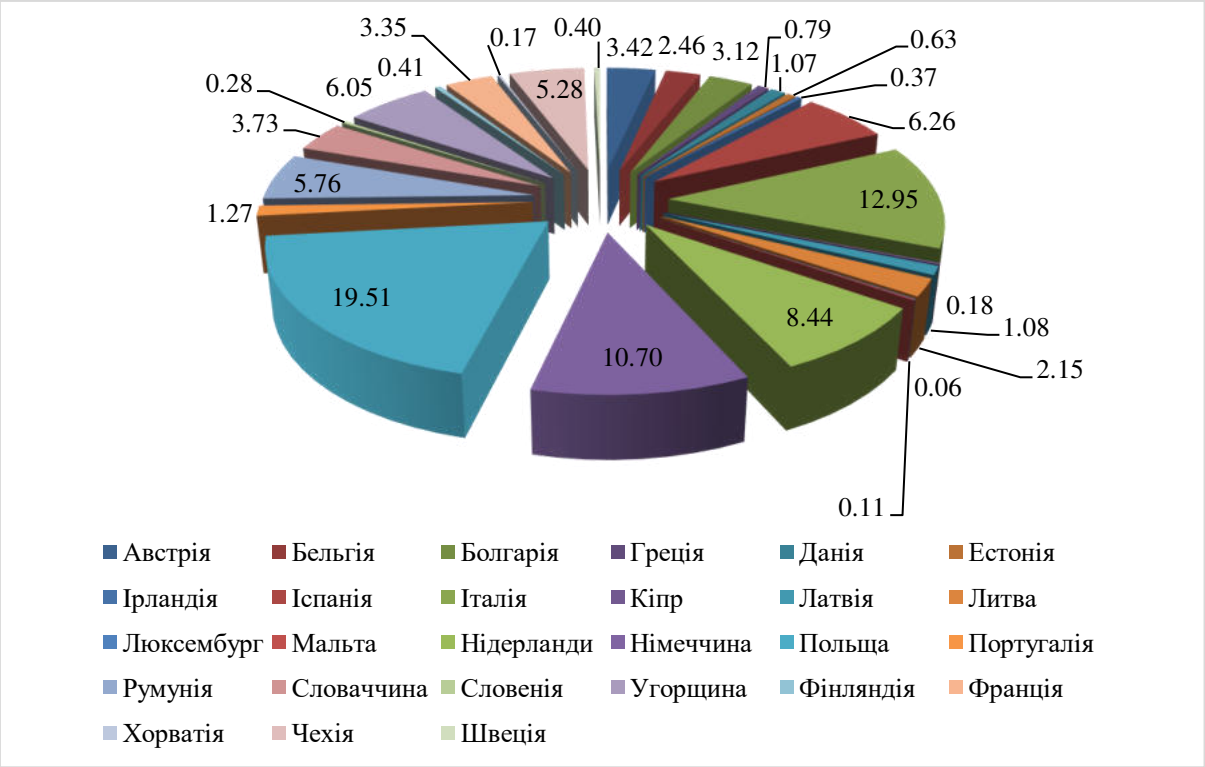

Рис. 2.2. Географічна структура експорту з України у 2023 році, %

Джерело: [24]

За графіком 2.2 та таблицею 2.2 можна зазначити, що найбільшими імпортерами товарів з України у 2023 році є наступні країни: Нідерланди – 8,44%, Німеччина – 10,6%, Італія – 12,95%, Польща – 19,51%, та Румунія – 5,76% та Чехія – 5,28%.

Особливе місце у структурі експорту займають зернові злаки (24,95%), жири рослинного і тваринного походження (19,45%), насіння олійних культур (8,8%), молокопродукти (8,14%), алкогольні і безалкогольні напої (5,94%), залишки та відходи харчових продуктів (4,16%), м'ясо та субпродукти (2,86%). Вищеперераховані товарні групи у середньому за 2020-2021 рр. в сумі становлять 74,3% від усього експорту агропродовольчої продукції з України (рис. 2.3).

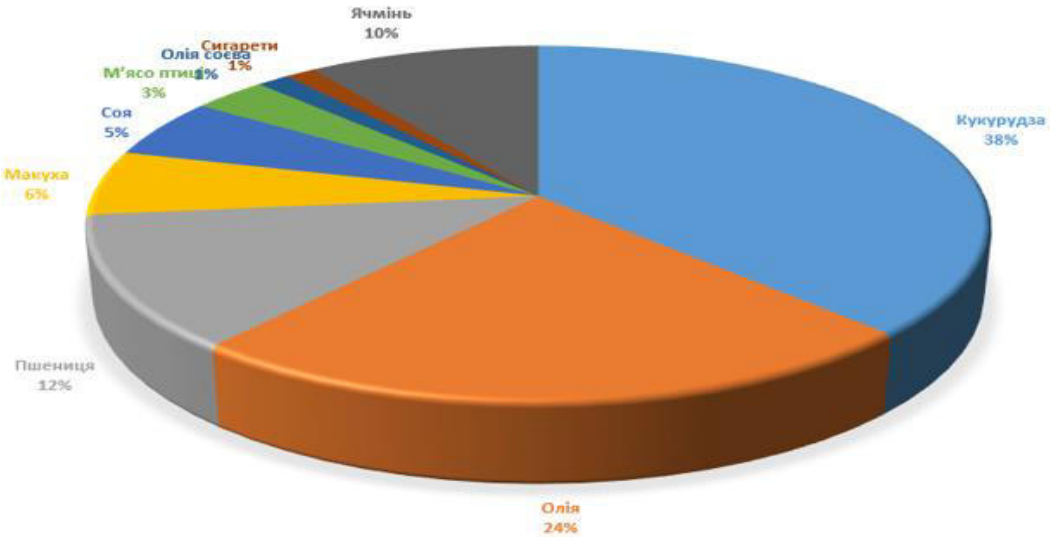

Рис. 2.3. Топ-10 товарних груп українського агроекспорту

Джерело: [24]

Частка імпорту продукції сільського господарства і харчової промисловості у загальних обсягах українського імпорту за 2022-2023 рр. становила в середньому 7,95%, коливаючись від найменшого значення 6,5% у 2021 р. до найбільшого 10,86% – у 2022 р. Упродовж досліджуваного періоду спостерігається стійке перевищення обсягів експорту продукції АПК над її імпортом. Обсяги експорта з України зернових, зернобобових та борошна станом на 17.05.2023 наведемо у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Експорт з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна, тис. тонн станом на 17.05.2023 (дані Держмитслужби)

Культури	2022/2023 МР		2021/2022 МР		Відхилення 2022/2023 до 2021/2022
	Всього	в тому числі: у травні 2023	Всього станом на 19.05.2022	в тому числі: у травні станом на 19.05.2022	
Зернові та зернобобові, всього	43952	2066	46512	643	-2560
пшениця	15066	668	18542	16	-3476
ячмінь	2598	133	5676	8	-3078
жито	17,9	0,0	161,9	0,0	-144
кукурудза	25960	1262	21828	617	4132

Продовження табл. 2.3

Культури	2022/2023 МР		2021/2022 МР		Відхилення 2022/2023 до 2021/2022
	Всього	в тому числі: у травні 2023	Всього станом на 19.05.2022	в тому числі: у травні станом на 19.05.2022	
Борошно пшеничне, тис. тонн	130,1	7,4	69,1	1,0	61
Борошно інше, тис. тонн	5,1	0,1	1,7	0,2	3,4
Борошно разом, тис. тонн	135,2	7,5	70,8	1,2	64,4
у перерахунку на зерно, тис. тонн	180,3	10,0	94,4	1,6	85,9
Експорт разом (зерно + борошно)	44132	2076	46606	64	-2474

Джерело: [24]

На основі отриманих даних у табл. 2.3 бачимо, що обсяги експорту зерна та борошна з України у 2023 році значно скоротилися порівняно з 2022 роком, а саме на 2474 тис. тонн.

Головні області України, де вирощуються сільськогосподарські культури, – це: з посіву ярих культур – Вінницька, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Хмельницька; з посіву озимих культур – Дніпропетровська, Тернопільська, Київська [25].

Аналіз динаміки рівня показників імпорту автомобілів в Україні виконаємо за допомогою даних географічної структури за 3 останніх роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка рівня показників імпорту автомобілів в Україні у 2021-2023 рр.

Рік / Країна	2021	2022	2023	Зміни (2022 р. до 2021 р.)		Зміни (2023 р. до 2021 р.)	
				тис. Дол. США	%	тис. Дол. США	%
Усього	10621132	9626735	14839389	-994396,6	90,64	4218257,3	139,72
Греція	274211,5	178811	212785,1	-95400,5	65,21	-61426,4	77,6
Данія	25468,7	216856,1	285816,4	191387,4	851,46	260347,7	1122,23
Іспанія	1500801	1249808	1677241,7	-250994	83,28	176440,4	111,76
Італія	2418875	1928443	3469269,2	-490432	79,72	1050393,8	143,42
Кіпр	43043,5	31818,2	47441	-11225,3	73,92	4397,5	110,22
Німеч-чина	2383003	2071079	2866373,4	-311924	86,91	483370,3	120,28
Польща	3295847	3273271	5227413,1	-22576	99,32	1931566,5	158,61
Фінлян-дія	46178,7	54534,1	110813,2	8355,4	118,09	64634,5	239,97
Франція	596505,8	592527,1	896493,5	-3978,7	99,33	299987,7	150,29
Хорватія	37197,4	29587,5	45742,3	-7609,9	79,54	8544,9	122,97

Джерело: [24]

На основі отриманих даних у табл. 2.4 бачимо, що обсяги імпорту автомобілів у 2022 році зменшилися порівняно з 2021 роком на 994396,6 тис. дол. США, або на 9,36%. Дані зміни відбулися за рахунок зменшення імпорту з наступних країн: Іспанія, Італія, Кіпр, Німеччина, Польща, Франція, Хорватія, Чехія та Швеція. У 2023 році навпаки визначається достатній зріст обсягу імпорту автомобілів порівняно з 2021 роком на 4218257,3 тис. дол. США, або на 39,72%. Зростання імпорту визначається за усіма досліджуваними країнами ЄС, окрім Греції.

Аналіз незалежності продовольчого ринку є ключовим у зовнішній торгівлі України продовольством, оскільки за результатами розрахунків його критеріїв уводяться законні обмеження щодо експорту та імпорту продовольства або інші обмеження стосовно забезпечення продовольчої безпеки без порушення міжнародно-правових зобов’язань держави, зокрема норм СОТ.

Проведемо аналіз балансу зовнішньої торгівлі харчовими продуктами за допомогою показників (табл. 2.5):

– торговельне сальдо, що визначається як різниця вартісних обсягів експорту й імпорту продовольства;

– коефіцієнту покриття імпорту експортом (індекс стану балансу), що визначається відношенням обсягів експорту продовольства до обсягів імпорту [17].

Таблиця 2.5

Аналіз балансу зовнішньої торгівлі України харчовими продуктами

Види продуктів харчування	Торговельне сальдо, тис т				Коефіцієнт покриття імпорту експортом			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
м’ясо і м’ясопродукти, кг	17,0	87,0	121,0	118,0	1,08	1,55	1,66	1,51
молоко і молочні продукти, кг	170,0	386,0	329,0	703,0	1,48	5,95	4,13	6,33
яйця, шт.	2424,2	1991,3	1852,8	2562,8	21,00	11,45	22,40	22,14
цукор, кг	33,0	149,0	500,0	610,0	5,71	38,25	101,00	88,14
олія та інші рослинні жири, кг	4355,0	4093,0	4885,0	5749,0	20,53	26,58	23,31	25,05
картопля, кг	-23,0	-2,0	-22,0	-6,0	0,43	0,88	0,19	0,75
овочі та баштанні продовольчі культури, кг	69,0	117,0	88,0	315,0	1,31	2,23	1,65	3,44
фрукти, ягоди та виноград, кг	-506,0	-264,0	-449,0	-528,0	0,41	0,55	0,39	0,36
хліб і хлібні продукти, кг	33160,0	38148,0	41211,0	42244,0	127,08	201,78	172,71	166,66

Джерело: [24]

Отже, за даними табл. 2.5 бачимо, що найбільш незалежним для України являється виробництво наступних продовольчих товарів: хліб і хлібні продукти, цукор, олія та інші рослинні жири, а також яйця.

У табл. 2.6 визначимо продовольчу незалежність за основними продуктами харчування в Україні.

Таблиця 2.6

Продовольча незалежність за основними продуктами харчування, %

Види продуктів харчування	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
м’ясо і м’ясопродукти	8,21	7,26	8,31	10,63
молоко і молочні продукти	3,54	0,87	1,18	1,56
яйця	0,86	1,59	0,76	1,05

Продовження табл. 2.6

Види продуктів харчування	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
цукор	0,43	0,26	0,35	0,54
олія та інші рослинні жири	37,62	30,42	43,95	48,19
картопля	0,63	0,29	0,45	0,39
овочі та баштанні продовольчі культури	3,05	1,38	1,95	1,91
фрукти, ягоди та виноград	36,17	27,02	34,59	36,60
хліб і хлібні продукти	5,36	4,31	5,58	5,97

Джерело: [24]

Продовольча незалежність за окремим продуктом, що дорівнює відношенню обсягу імпорту та ємності внутрішнього ринку в натуральних показниках. Граничний максимальний критерій установлено на рівні 30%. Методика № 1379 зобов’язує також проводити щорічну оцінку стану продовольчої безпеки держави за представленими індикаторами [2].

Аналіз даних табл. 2.6 дає змогу зробити висновок, що продовольча незалежність перевищує 30%-й рівень за такими продуктами харчування, як олія та інші рослинні жири та фрукти, ягоди та виноград. У цілому можна стверджувати, що в Україні продовольча незалежність забезпечена практично за всіма видами продовольства на високому рівні протягом останніх років, не зважаючи на воєнний стан. Задоволення потреб населення в життєво важливих продуктах харчування здійснюється за рахунок вітчизняного виробництва.

2.2. Аналіз діяльності митних органів України

Митне регулювання ЗЕД на території України здійснюється згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митним кодексом України, Законом України «Про Митний тариф України», іншими законами та міжнародними угодами України з питань державної митної справи.

Розглянемо, яким саме чином Митний Кодекс України регулює діяльність митних органів. Безпосереднє здійснення митної справи покладається на митні органи України. Митні органи, реалізуючи митну політику України, виконують такі основні завдання [16]:

1) виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи;

2) захист економічних інтересів України;

3) забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, укладених в установленому законом порядку;

4) підтримка захисту прав інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних відносин, а також інших юридичних та фізичних осіб;

5) застосування відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України;

6) вдосконалення процедур і методів здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон України;

7) моніторинг виконання вимог щодо переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

8) організація спільних заходів з іншими уповноваженими державними органами для захисту прав споживачів та захисту державних інтересів на міжнародному ринку соціально-економічних відносин.

9) створення умов, які сприяють швидшому руху товарів та пасажирів через митний кордон України.

10) боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил;

11) розвиток міжнародного співробітництва у галузі митної справи;

12) ведення митної статистики;

13) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;

14) проведення перевірки (підтвердження достовірності) сертифікатів походження товарів з України.

Органи державної влади, Президент України в межах своїх повноважень, визначених Конституцією України та законами України, здійснюють керівництво митною справою та контроль за діяльністю митних органів України.

Митна служба України є складовою частиною системи органів виконавчої влади України і складається з митних органів, митних організацій, а також спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України.

Митними органами є «центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, спеціалізовані митні органи, митниці та митні пости. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи утворюється, реорганізовується та ліквідовується Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України» [16].

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи спрямовує, координує та контролює діяльність митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій щодо виконання законодавства України з питань митної справи, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює їх виконання.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи є «юридичною особою і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Митного Кодексу, законів України та інших нормативно-правових актів» [16].

Спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади в галузі митної справи підпорядковані регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні установи та організації.

Регіональна митниця - це митний орган, що оперує на визначеній території та в межах своєї компетенції виконує митні функції та контролює дотримання митного законодавства України. Вона також відповідає за керівництво і координацію діяльності прикріплених до неї митниць та спеціалізованих митних установ і організацій.

Регіональна митниця має правовий статус юридичної особи і здійснює свою діяльність у відповідності до українського законодавства та положення, яке затверджується відповідним наказом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері митної справи.

Створення, перебудова та закриття регіональних митниць здійснюються за рішенням відповідного центрального органу виконавчої влади, уповноваженого у сфері митної діяльності.

Керівника регіональної митниці призначає та звільняє керівник відповідного центрального органу виконавчої влади, уповноваженого у сфері митної справи.

Митниця є органом, який безпосередньо виконує законодавство України у сфері митної справи, справляє податки і збори та виконує інші завдання, покладені на митну службу України.

Митниця має статус юридичної особи і діє відповідно до законодавства України та положення, затвердженого наказом відповідного центрального органу виконавчої влади у сфері митної справи.

Митниця підпорядковується «регіональній митниці та спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади в галузі митної справи або спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади в галузі митної справи безпосередньо» [16].

Митниця функціонує в межах території, визначеної центральним органом виконавчої влади, уповноваженим у сфері митної справи.

У митниці на пунктах пропуску через митний кордон України та на інших об’єктах чи територіях з великим обсягом зовнішньоекономічних операцій можуть бути створені митні пости, що діють як складові структурні підрозділи митниці.

Керівника митниці призначає та звільняє з посади керівник спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи.

Митні пости можуть бути створені з метою забезпечення регіональними митницями та митницями виконання завдань, визначених цим Кодексом та іншими законами України.

Митний пост є складовою частиною регіональної митниці чи митниці, що має за завдання безпосередньо здійснювати митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів, що перетинають митний кордон України.

Митні пости створюються «в міру необхідності у населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських та річкових портах та інших об’єктах, розташованих у зоні діяльності регіональної митниці, митниці» [16].

Стандартний документ, що описує організацію та функції митного поста, отримує затвердження через розпорядження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в сфері митної діяльності.

Рішення про створення, перетворення або закриття митних постів приймається відповідно до вимог спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в сфері митної діяльності за запитом відповідної регіональної митниці чи митниці. Керівник митного поста призначається на

посаду та звільняється з неї керівником цього центрального органу виконавчої влади.

У межах бюджетних коштів, передбачених для утримання митної служби України, виключно для забезпечення виконання завдань, покладених на митні органи, відповідно до Митного Кодексу та законів України в митній службі України можуть створюватися експлуатаційні, транспортні, інформаційно-аналітичні, кінологічні спеціалізовані установи та освітні організації.

Створення, реорганізація та ліквідація спеціалізованих митних установ та організацій здійснюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи в межах повноважень, визначених цим Кодексом та законами України.

У митній службі України створюються Центральна митна лабораторія, яка є спеціалізованою митною установою, і митні лабораторії, які є структурними підрозділами регіональних митниць, митниць [16].

Центральна митна лабораторія здійснює науково-методичне керівництво митними лабораторіями.

Центральній митній лабораторії, митним лабораторіям надається право на здійснення експертної діяльності в межах питань, віднесених до компетенції митної служби.

Створення, реорганізація та ліквідація Центральної митної лабораторії і митних лабораторій здійснюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Положення про Центральну митну лабораторію та положення про митні лабораторії затверджуються наказами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи.

Майно митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій є державною власністю. Управління цим майном здійснює Кабінет Міністрів України в порядку, встановленому законом.

Фінансування, матеріально-технічне забезпечення та розвиток інфраструктури митної служби України здійснюються за рахунок Державного бюджету України.

Земельні ділянки для службових потреб, у тому числі для створення зон митного контролю, надаються митним органам, спеціалізованим митним установам та організаціям у постійне користування відповідно до Земельного кодексу України. Попереднє відшкодування власникам земель їх вартості та збитків, відшкодування землекористувачам збитків, завданих вилученням земель, здійснюється відповідно до закону.

У разі якщо митне оформлення товарів і транспортних засобів здійснюється митними органами безпосередньо на територіях або в приміщеннях підприємств, зазначені підприємства, незалежно від форми власності та підпорядкування, зобов'язані надавати митним органам у тимчасове користування відповідні службові та побутові приміщення, а також необхідне обладнання та засоби зв'язку на договірних засадах.

Отже, у травні 2023 року митні органи перерахували до державного бюджету 34,3 млрд грн митних та інших платежів, що підлягають контролю Державної митної служби України.

Одночасно, під час митного оформлення імпорту товарів було надано пільги зі сплати митних платежів на суму 14,8 млрд грн, що на 1,1 млрд грн більше, ніж у квітні цього року. Зокрема:

– пільги з оплати акцизного податку під час імпорту сировини для виробництва інших підакцизних товарів у травні становили 4,1 млрд грн, що на 0,7 млрд грн більше, ніж у квітні;

– пільги з оплати мита та ПДВ на товари оборонного призначення у травні склали 6,8 млрд грн, що на 3,4 млрд грн більше, ніж у квітні;

– пільги, надані у рамках угод про вільну торгівлю, у травні становили 2,4 млрд грн, що на 0,1 млрд грн більше, ніж у квітні.

У структурі імпортованих на митну територію України товарів відсоток оподаткованого імпорту зріс з 82% у квітні 2023 року до 94% в травні

2023 року. Обсяг імпорту товарів, з яких проводилася хоча б одна оплата податків, збільшився на 11% (рис. 2.4).

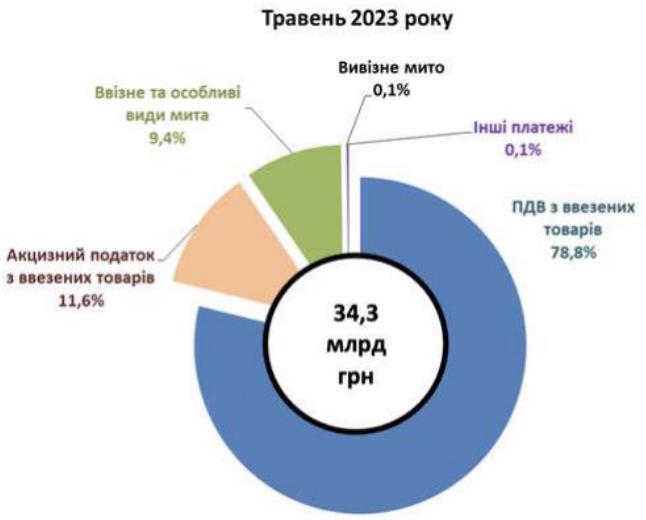

Рис. 2.4. Структура надходжень митних платежів, %

Джерело:[29]

Обсяг випущених у вільний обіг товарів з пільгами з оплати митних платежів (враховуючи гуманітарну допомогу) зменшився на 76% (це зменшення відбулося переважно через зменшення на 259 тис. тонн обсягів імпорту природного газу зі звільненнями від оплати ПДВ) (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Обсяги пільг, наданих при імпорті товарів, млрд. грн.

Джерело: [29]

У травні 2023 року митні органи випустили у вільний обіг зі сплатою митних платежів 2,1 млн тонн вантажів, за митним оформленням яких було сплачено 34,2 млрд грн податків, включаючи основні бюджетоутворюючі товари:

– 671,5 тис. тонн нафтопродуктів, що на 135,6 тис. тонн більше, ніж у квітні;

– 105,8 тис. тонн добрив, що на 126,5 тис. тонн менше, ніж у квітні;

– 81,1 тис. тонн газів нафтових, що на 6,7 тис. тонн більше, ніж у квітні;

– 72,8 тис. тонн стального прокату, що на 14,7 тис. тонн більше, ніж у квітні;

– 41,0 тис. тонн транспортних засобів, що на 9,7 тис. тонн більше, ніж у квітні;

– 27,0 тис. тонн пластмаси, полімерних матеріалів та виробів з них, що на 1,9 тис. тонн більше, ніж у квітні.

Поряд з цим, існують об’єктивні фактори, що негативно впливають на надходження митних платежів. Наприклад, офіційний курс долара США залишається стабільним на рівні 36,57 грн/дол, що призвело до недонарахувань податків у розмірі 5,28 млрд грн. Додатково, зменшення оподаткування імпорту пального у 2022 році призвело до втрат у надходженнях на 5,34 млрд грн у травні.

Збільшення обсягів оподаткованого імпорту та прийняті митними органами заходи щодо ефективного оподаткування призвели до того, що загальний обсяг перерахованих до державного бюджету митних платежів у травні 2023 року склав 34,3 млрд грн.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що:

Регулювання зовнішніх та внутрішніх факторів у функціонуванні Державної митної служби відбувається на посередньому рівні. Головні проблеми включають недостатнє врахування ризиків та можливостей, відповідно до конкретної ситуації; процеси ідентифікації та аналізу зовнішніх

та внутрішніх факторів не мають чітко визначеної форми, і їх реалізується на основі обставин.

Місія та візія Державної митної служби є належного рівня; однак у митному органі відсутнє розуміння сучасних культурних тенденцій разом з усвідомленням потреби у їх зміні; Вище керівництво не бере участь у визначенні місії, візії та цінностей на основі процесів, які пояснюють, як встановити та підтримувати організаційне середовище щодо її ідентичності.

Загальні положення лідерства у Державній митній службі наявні, але потребують подальшого розвитку.

Стратегія та політика Державної митної служби вже мають досконалий базис, проте їм потрібні покращення, зокрема у здатності реагувати миттєво на змінні обставини. Щоб забезпечити ефективність, процеси та їх взаємодії мають бути чітко визначені, щоб забезпечити комплексну систему керування, яка сприяє швидкому впровадженню змін та ефективно враховує всі відповідні аспекти та фактори.

У Державній митній службі відповідальність та повноваження, пов'язані з діяльністю, потребують створення організаційної структури, яка забезпечує їх для ефективної взаємодії між процесами. Для кожного процесу необхідно призначати відповідального керівника, якому буде відведено відповідну роль та повноваження з установлення, підтримки, контролю та постійного удосконалення цього процесу.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

3.1. Концепції удосконалення організації митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України

У сучасних умовах важливо постійно вдосконалювати процедури митного оформлення для забезпечення ефективного та швидкого перетинання митного кордону України. Деякі можливі концепції для покращення організації митного оформлення, які визначає В. Г. Черкашина включають [30, 32]:

1. Використання сучасних технологій. Впровадження електронних систем декларування та контролю може сприяти автоматизації процесів митного оформлення. Це дозволить знизити час очікування на митниці та забезпечити більшу точність у виконанні митних процедур.

2. Спрощення процедур. Вдосконалення та спрощення митних процедур може покращити ефективність митного оформлення. Наприклад, впровадження єдиної форми декларування для різних видів товарів може спрости процес для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

3. Підвищення кваліфікації персоналу. Надання спеціалізованої підготовки та підвищення кваліфікації працівників митних органів допоможе забезпечити компетентність у виконанні митних процедур та зменшити ймовірність помилок.

4. Міжнародне співробітництво. Розвиток співпраці з іншими країнами у галузі митного контролю може допомогти у покращенні обміну інформацією та виявленні порушень.

Загальна мета удосконалення організації митного оформлення полягає в забезпеченні прозорості, швидкості та ефективності у перетинанні кордону,

що сприятиме полегшенню та підтримці зовнішньої торгівлі та розвитку економіки країни.

Аналіз перспективних напрямків розвитку митного оформлення при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України виконаємо за допомогою SWOT-аналізу у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз перспективних напрямків розвитку митного оформлення при переміщенні товарів та транспорту через митний кордон України

Сильні сторони	**Можливості**
1. Поліпшення технологічного процесу митного контролю може сприяти зменшенню часу очікування для учасників міжнародної торгівлі. 2. Впровадження нових технологій та програмних рішень може сприяти автоматизації процедур митного оформлення і підвищенню ефективності роботи митників. 3. Співпраця з міжнародними партнерами та використання їхніх кращих практик може сприяти підвищенню якості митного контролю.	1. Розширення міжнародної співпраці може сприяти обміну досвідом та впровадженню кращих практик у сфері митного оформлення. 2. Запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення може покращити доступність та зручність процедур для учасників зовнішньоекономічної діяльності. 3. Підвищення якості контролю та забезпечення прозорості може сприяти збільшенню довіри до митних органів та зменшенню ризиків корупції.
Слабкі сторони	**Загрози**
1. Небезпека для здоров'я та безпеки громадян під час воєнного стану. 2. Використання застарілого програмного забезпечення (база даних). 3. Велика кількість ризиків, пов'язаних з функціонуванням Державної митної служби. 4. Недостатня реалізація ризик-орієнтованого підходу в діяльності Державної митної служби.	1. Зміни у законодавстві та міжнародних стандартах можуть потребувати адаптації та модернізації системи митного контролю. 2. Зростання обсягів міжнародної торгівлі може створювати додаткові виклики для митних органів у забезпеченні безпеки та ефективності процедур митного оформлення. 3. Конкуренція на міжнародному ринку може стимулювати необхідність швидкої реакції та впровадження інновацій у митну справу.

Джерело: складено автором самостійно

На підставі аналізу SWOT можна зробити висновок, що основним чинником, який ускладнює розвиток процесу митного оформлення товарів і транспортних засобів, є наявність воєнного стану в країні, що породжує значні ризики для функціонування Державної митної служби.

Основним перспективним напрямом розвитку митного оформлення товарів та транспортних засобів являється запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення, що може покращити доступність та зручність процедур для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення в Україні може стати кроком у напрямку спрощення та прискорення процесу митного контролю. Вони можуть допомогти зменшити бюрократію, зменшити час на оформлення документів, а також забезпечити більшу прозорість та ефективність у роботі митниць.

Онлайн-платформи для митного оформлення можуть допомогти підприємствам швидше та зручніше проводити відправку та отримання товарів через кордон. Це також сприятиме зменшенню можливості для корупції, оскільки вся інформація та процеси будуть більш прозорі.

Крім того, впровадження електронних сервісів може сприяти покращенню технологічного рівня в митницях та покращенню інформаційної взаємодії між усіма учасниками процесу митного контролю.

Загалом, впровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення в Україні може принести значні позитивні зміни в сфері зовнішньоекономічної діяльності та прискорити розвиток бізнесу в країні.

Наведемо приклади запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення в зарубіжних країнах:

– електронна платформа «Single Window» в Європейському союзі дозволяє бізнесу подавати всі необхідні документи для митного оформлення в одному місці, що спрощує процес та зменшує час очікування;

– в Сполучених Штатах впроваджено електронну систему ACE (Automated Commercial Environment), яка дозволяє бізнесу і митниці обмінюватися даними та документами онлайн, що робить процес митного оформлення більш ефективним;

– в Японії використовується електронна система NACCS (Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System), яка дозволяє компаніям швидко та ефективно подавати документи для митного оформлення через Інтернет;

– у Канаді була введена електронна система CBSA (Canada Border Services Agency), яка дозволяє бізнесу електронно подавати документи для митного оформлення, що зменшує ризик помилок та прискорює процес;

– в Китаї впроваджено електронну систему E-port, яка дозволяє бізнесу ефективно обмінюватися даними та документами для митного оформлення через онлайн-платформу, що прискорює процес та зменшує витрати.

3.2. Організація електронної митниці як спосіб вдосконалення системи митного оформлення

Ураховуючи наявність воєнного стану в країні та потребу, щоб митниця функціонувала у режимі онлайн, проведемо аналіз очікуваних результатів впровадження нових технологій на митниці України.

Для України концепція цифрової економіки є новим напрямком розвитку, який включає не лише IT-компанії, а й всі інші підприємства та установи, що використовують продукти та послуги IT-сектору. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 67 Р від 17 січня 2018 року, що стосується концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, є першим кроком у впровадженні цифрової економіки в Україні.

Використання системного підходу дозволило нам ідентифікувати фактори, які уповільнюють розвиток цифрової економіки у світі. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Чинники, що перешкоджають розвитку цифрової економіки

№ з/п	Назва	Сутність
1	Організаційні	Відсутність необхідної інфраструктури для поширення, систематизації та управління інформацією, а також недостатнє використання послуг посередників і подібні проблеми.
2	Практичні	Неефективна структура, керівництво пілотними проектами та автоматизацією процесів, і недостатнє використання інформації і т.д.
3	Маркетингові	Наявність взаємної комунікації зі споживачем, збір даних про них і т. д.
4	Правові	Недостатня безпека для клієнтів та недостатнє забезпечення конфіденційності трансакцій, захисту інформації, вимоги до укладення угод у електронному форматі та недоліки у законодавстві.
5	Соціально-економічні	Низький рівень інформованості населення в менш розвинених країнах і регіонах щодо цієї області.

Джерело: складено автором самостійно

Під час аналізу передумов розвитку цифрової економіки було встановлено, що формування інформаційного суспільства, поширення Інтернету і перенесення певних бізнес-процесів до віртуального середовища сприяли виникненню нового типу комерційної діяльності - електронної комерції, що стало основою цифрової економіки. Отже, дослідження сутності цифрової економіки, її ключових характеристик і особливостей дозволило уточнити та розширити наше розуміння цієї галузі. Застосування системного підходу допомогло ідентифікувати та класифікувати фактори, які гальмують розвиток цифрової економіки, такі як організаційні, практичні, маркетингові, правові та соціально-економічні. Звернення уваги на ці аспекти на державному рівні має значення для сприяння розвитку цифрової економіки в Україні та за її межами.

Щоб сприяти швидкому розвитку цифрової трансформації економіки та суспільства в Україні, 18 вересня 2019 року було створено Міністерство Цифрової Трансформації.

Заявлені цілі є перспективними та амбітними, проте для їх реалізації необхідно розробити чіткі стратегії, а також забезпечити відповідну правову, адміністративну та ресурсну підтримку.

Метою реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту «в Україні є визначення ключових напрямків і завдань для розвитку технологій штучного інтелекту, що сприятимуть захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, створенню конкурентоспроможної економічної системи та вдосконаленню державного управління» [9].

Зокрема, планується створення автономної системи, яка значно полегшить повсякденне життя людей, зменшить навантаження на працівників державних органів та сприятиме економії людських, виробничих і інших ресурсів.

Основні завдання концепції розвитку сфери штучного інтелекту в Україні:

– створення сприятливих умов для залучення України до міжнародних інституцій та проведення досліджень щодо розробки стратегії розвитку, регулювання та стандартизації штучного інтелекту;

– утримання високих позицій державою на міжнародному ринку та в галузі технологій штучного інтелекту, а також у світових рейтингах;

– забезпечення можливості користування інформацією та її використання в технологіях штучного інтелекту з метою впровадження їх у виробничий процес товарів;

– впровадження штучного інтелекту в різних сферах, таких як економіка, державне управління, оборона та інші, з метою підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені;

– покращення захисту та оптимізація реалізації прав і інтересів як фізичних, так і юридичних осіб;

– підтримка розповсюдження та підвищення якості наукових досліджень у сфері штучного інтелекту;

– адаптація українського законодавства з питань використання штучного інтелекту до вимог європейських та міжнародних стандартів.

Представимо основні напрямки державної політики у сфері штучного інтелекту на діаграмі у рис. 3.1.

Рис. 3.1. Основні стратегічні курси управління державними справами щодо розвитку штучного інтелекту

Джерело: підготовлене автором особисто

Таким чином, Міністерство цифрової трансформації України було створено нещодавно, у 2019 році. Незважаючи на короткий період своєї

існування, воно вже реалізувало ряд проектів, спрямованих на полегшення та підвищення комфорту життя громадян у повсякденних справах. Серед них особливу увагу слід звернути, в першу чергу, на веб-портал "Дія", про який було згадано вище, а також на проекти е-резидентства та е-малятко. Однією з ключових переваг е-резидентства є його потенціал у поповненні державного бюджету через податки нерезидентів, які займаються бізнесом в Україні, а також підвищення інвестиційного іміджу України на міжнародній арені.

Важливо відзначити, що успішне втілення реформи митних органів України передбачає максимальну автоматизацію процесів управління діяльністю митних підрозділів. Наразі фіскальні установи володіють розвиненою автоматизованою системою на всіх рівнях - як на центральному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Органи, що були зазначені, використовують великий обсяг інформації у своїй роботі. Тому наразі актуальним є проведення досліджень з організаційно-правових аспектів забезпечення інформаційної безпеки у митній галузі.

Питання забезпечення інформаційної безпеки в митних органах потребує розробки збалансованої стратегії безпеки, постійного моніторингу інформаційного середовища в рамках фіскальної служби, а також аналізу наслідків можливих негативних впливів інформаційного характеру.

Отже, впровадження цифрових технологій в митницю є важливим не лише для вирішення місцевих проблем у логістиці та інших галузях, але й для забезпечення інтеграції України у цифровий внутрішній ринок Європейського Союзу (ініціатива Digital Single Market), сприяючи розвитку транскордонної торгівлі та співпраці.

«Єдине вікно» – це метод, що дозволяє «…спростити процес митного оформлення товарів, зменшити час на його проведення та покращити співробітництво між усіма учасниками митного процесу. Україна впроваджує цей метод для покращення ефективності митного контролю та зменшення корупції» [19].

За допомогою «Єдиного вікна» учасники митного процесу можуть здійснювати всі необхідні процедури та документацію через єдину електронну систему, що спрощує процес та зменшує ризики помилок. Крім того, цей метод дозволяє зменшити витрати на адміністративні витрати та прискорити процес митного оформлення.

Застосування «Єдиного вікна» в Україні сприятиме покращенню бізнес-клімату та зростанню економіки, спрощуючи умови для підприємців та забезпечуючи прозорість та ефективність у митному контролі.

ВИСНОВКИ

Митне оформлення є процедурою, яка передбачає перевірку товарів та транспортних засобів при їх перетині митного кордону України. Його основний мета полягає в забезпеченні дотримання митних правил та законів, а також контролю за ввезенням та вивезенням товарів через кордон.

Під час митного оформлення проводиться огляд, оцінка та фіксація товарів, а також реєстрація необхідної документації для їх переміщення. В результаті цієї процедури встановлюються митні зобов’язання та обов’язки сторін, які здійснюють міжнародні торговельні операції.

Митне оформлення є важливим етапом у зовнішньоекономічній діяльності підприємств та інших суб’єктів господарювання, оскільки воно впливає на умови торгівлі та має значний вплив на ефективність та конкурентоспроможність бізнесу. По суті, митне оформлення є своєрідним фільтром, який регулює обіг товарів та транспортних засобів через кордон.

24 лютого, одразу після нападу Росії, Державна митна служба України розмістила короткий огляд про тимчасове припинення дії певних митних пунктів пропуску на кордоні з Росією та Білоруссю. Пізніше, 26 лютого 2022 року, було випущено Розпорядження Кабінету Міністрів України № 188-р, яке

офіційно тимчасово закрило перелік пунктів пропуску через державний кордон та контрольних пунктів (особливо ті, що розташовані на кордоні з Росією та Білоруссю або у зоні безпосереднього конфлікту). Це фактично означало припинення митного оформлення товарів з Росії та Білорусі.

Вже на даний момент існують правила, які не застосовуються до імпорту товарів з Росії, що передбачені урядом для спрощеного митного оформлення. Проте, щодо товарів з Білорусі, ця виняткова ситуація не поширюється, оскільки Верховна Рада України не визнала Білорусь державою-агресором.

Обсяги експорту України за 10 місяців 2023 року зросли порівняно з 2022 роком лише на 641429 тис. дол. США, або на 3,71%. Дані зміни відбулися за рахунок зменшення експорту з наступними країнами: Бельгія, Греція, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Мальта, Португалія, Словаччина, Угорщина, Хорватія.

Обсяги імпорту автомобілів у 2022 році зменшилися порівняно з 2021 роком на 994396,6 тис. дол. США, або на 9,36%. Дані зміни відбулися за рахунок зменшення імпорту з наступних країн: Іспанія, Італія, Кіпр, Німеччина, Польща, Франція, Хорватія, Чехія та Швеція. У 2023 році навпаки визначається достатній зріст обсягу імпорту автомобілів порівняно з 2021 роком на 4218257,3 тис. дол. США, або на 39,72%. Зростання імпорту визначається за усіма досліджуваними країнами ЄС, окрім Греції.

На підставі проведеного SWOT-аналізу можна зробити висновок, що головною загрозою для подальшого розвитку процесів митного оформлення товарів і транспортних засобів є можливість виникнення воєнного конфлікту у країні, що породжує значні ризики для функціонування Державної митної служби.

Основним перспективним напрямом розвитку митного оформлення товарів та транспортних засобів являється запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення, що може покращити доступність та зручність процедур для учасників зовнішньоекономічної

діяльності.

Запровадження електронних сервісів та онлайн-платформ для митного оформлення в Україні може стати кроком у напрямку спрощення та прискорення процесу митного контролю. Вони можуть допомогти зменшити бюрократію, зменшити час на оформлення документів, а також забезпечити більшу прозорість та ефективність у роботі митниць.

Онлайн-платформи для митного оформлення можуть допомогти підприємствам швидше та зручніше проводити відправку та отримання товарів через кордон. Це також сприятиме зменшенню можливості для корупції, оскільки вся інформація та процеси будуть більш прозорі.

Крім того, впровадження електронних сервісів може сприяти покращенню технологічного рівня в митницях та покращенню інформаційної взаємодії між усіма учасниками процесу митного контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анцелевич Г. О., Голубєва В. О., Злуніцина Т. В. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Київ: МАУП, 2005. 272 с..

2. Брачук А.О. Категорія «митні процедури» в українському законодавстві: поняття та типологія. Актуальні проблеми політики. 2016. № 58. С. 241-250.

3. Ващенко В. В. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.Фінанси України. 2015. № 3. С. 40-46.

4. Величко К. Ю., Козуб В. О., Носач Л. Л., Чернишова Л. О., Печенка О.І. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Харків: Видавництво «Форт», 2017. 221 с.

5. Гармаш Є. В., Ковальов В. Г. Співвідношення категорій «митні процедури» та «митні формальності» у національному та міжнародному законодавстві. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 5. С. 219-221.

6. Денисенко С. І. Досвід країн НАФТА у сфері міжнародно-правового регулювання спрощення та гармонізації митних процедур. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 18–19 травня 2018 року). 2018. С. 126-129.

7. Доротич С. Дослідження виконання вимог європейських та міжнародних норм у процесі реалізації митно-тарифної політики в Україні. Публічне управління: теорія та практика: Зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. Харків: ХРІДУ НАДУ, 2020. Вип. 2. С. 256-261.

8. Дубініна А. А., Сорокіна С. В. Основи митної справи в Україні : навч. посібник. Професіонал, 2004. 360 с.

9. Дьомін Ю. М. Митний контроль в Україні: монографія. Київ: 2014. 542 с.

10. Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС) : посібник. Одеса : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. 226 с.

11. Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС): навч. посіб. Одеса: ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. 226 с.

12. Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України : підручник. Одеса : Юридична література, 2001. 256 с.

13. Колесник І. П. Організаційно-економічний механізм митного контролю та митного оформлення товарів. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 18–19 травня 2017 року). 2017. С. 35-42.

14. Кормич Б. А. Режим зони митного контролю: адміністративно-правові основи. Монографія. Чернівці Технодрук, 2017. 180 с.

15. Крисоватий А. І. Діяльність митних органів у забезпеченні митної безпеки України у сфері протидії порушенням митних правил. Науковий погляд: економіка та управління, № 2 (58), 2017. С. 66-76.

16. Кунєва З.Ю. Митні формальності: основи адміністративно-правової моделі: дис. ... канд.юрид.наук. Дніпро-Запоріжжя, 2017. 191 с.

17. Любін Н. М. Прагматизм митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 5. С. 78-93.

18. Мельник Т. М. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 11. С. 110-118.

19. Мережко Н. В. Митна справа: навч. підр. Київ: Київ. Нац. Торг.-екон. ун- т, 2016. 572с.

20. Митне право. Конспект лекцій. Л: ЛНТУ, 2017. 311 с.

21. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 06.05.2020).

22. Настюк В. Я., Шульга М. Г. Митне право України : навч. посібник. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 114 с.

23. Новікова К. І. Перспективні напрямки розвитку митно-тарифного регулювання в Україні. Держава і регіони: економіка і підприємство. 2018. № 1. С. 141-145.

24. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 15.04.2024).

25. Питання, пов’язані із застосуванням митних декларацій : Постанова Кабінету Міністрів від 21.05.2012 № 450. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-2003-%D0%BF (дата звернення: 06.04.2024).

26. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 06.04.2024).

27. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 № 2735-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17 (дата звернення: 06.05.2024).

28. Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів : Постанова Кабінету Міністрів від

18.01.2003 № 93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-2003-%D0%BF (дата звернення: 06.05.2024).

29. Результати роботи митних органів у напрямку адміністрування митних платежів у травні 2023 року. URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/rezultati-roboti-mitnikh-organiv-u-napriamku-administruvannia-mitnikh-platezhiv-u-travni-2023-roku-1178

30. Черкашина В. Г. Забезпечення митної безпеки в умовах спрощення митного контролю. Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків, липень 2021. Вип. 7. С. 199-202.

31. Черкашина В. Г. Світовий досвід здійснення митного контролю в межах підвищення конкурентоспроможності держави. Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків, грудень 2021. Вип. 12. С. 275–277.

32. Черкашина В. Г. Стан боротьби з порушенням митних правил. Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління: зб. Матеріалів XX Міжнародної наук.-практ. конф. 8-9 квітня 2021 р. Київ, 2021. С. 121-122.

33. Чудновець І. В. Митно-тарифна політика як інструмент впливу на економіку держави. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка. 2017. № 50. С. 354-357.

34. Шульга М. Г. Митні відносини в рамках нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. Харків: Нац. юрид. акад. України. 2013. Вип. 61. С. 167-171.

35. Щербатюк Н. В. Методи кількісного обмеження в Україні. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 3. С. 79-83.

36. China Highlights. URL : https://www.chinahighlights.com (дата звернення 15.04.2024).

37. General administration of Customs People's Republic of China. Офіційний веб-сайт. URL : http://english.customs.gov.cn (дата звернення 15.04.2024).